תאריך הורדה: 25 דצמבר 2025. מקור: עמוד 2, חרות, 1 אוקטובר 1954 *** מתוך אתר עיתונות יהודית היסטורית, הספרייה הלאומית ואוניברסיטת תא

מ. בגין

חולשה מול התקפה

הערבים, אזרחי מדינתנו, זכו למה שלא זכו אזרחיה העבריים. להם, לשכנינו, גילה משרד החוץ את תכניתו המדינית. דובר הקריה הזמין לו שיחה בשעה הערבית של „קול ישראל" וסיפר למאזיניה, מה תהיה ישראל מוכנה לתת למדינות ערב, אם הן תאותנה לכרות עמה הסכמי שלום. היות ואינני שומע ערבית, לא נודע לי על „תכנית השלום" של מדינתי אלא בעקיפין, דרך לונדון וואשינגטון, וכמוני, רבבות אזרחי ישראל, המקשיבים לקריין העברי, לא לערבי, של תחנת השידור הממשלתית. משום כך, כדאי לטפל בדרך פרסום התכנית, לפני שנתבונן בסעיפיה.

הריני מרשה לעצמי להביע השערה, כי אהיה לפה לרוב המכריע של אזרחי ישראל, ללא הבדל השקפה מפלגתית, אם אדרוש מאת הממשלה להסביר לעם, משום מה לא פורסמה „תכנית השלום" שלה בשפת עבר, בשפה הרשמית של המדינה? למה נזקק משרד החוץ לקריינו הערבי דווקא, כדי להודיע לעולם, זו הפעם הראשונה, על „תכנית שלושת הסעיפים"? אם תכנית זו היא סודית, הרי הפקיד, שגילה אותה על דעת עצמו, חייב לא רק לעזוב מיד את משרתו, אלא גם להיתבע לדין. אבל אם „תכנית רפאל" היא תכניתה הרשמית, המוסכמת של ממשלת ישראל, — למה לא פורסמה עליה הודעה רשמית? ביחס להודעות אין משרד החוץ ידוע כקמצן. משום מה החריש במקרה זה? היה טבעי כי הערבים היו שומעים על מדיניותה של ממשלת ישראל בגלוי דעת, שתורגם מעברית לערבית. אבל עובדה היא שהעברים שמעו על מדיניות ממשלתם מהודעה שתורגמה מערבית לעברית.

שר החוץ מעולם לא הביא את „תכנית שלושת הסעיפים" בפני הכנסת. במידה שידוע לי, היא לא נידונה אף בישיבותיה של וועדת החוץ והבטחון. יוצא, איפוא, שלתושבי נצרת נודע על מגמותיה של ממשלת ישראל, לפני ששמעו עליהן מאה ותריסר חברי כנסת עברים, ובתוכם חברי הוועדה, שסמכותה וחובתה לפקח על פעולותיה של הממשלה בשטח מדיניות החוץ. האין דבר זה נראה משונה אפילו בעיניהם של תומכי הממשלה? אינני כופר, שאיזו שהיא ממשלה במדינה חפשית, במשטר הקרוי פרלמנטרי, היתה לעצמה, או היתה מרשה לעצמה, כך לזלזל בבית הנבחרים.

הממשלה עלולה לטעון, כי דוברה, במסרו את הודעתו (דעתה?) בלשון ערב, התכוון לא לערבים, הגרים במדינת ישראל, אלא לערבים, החיים בארצות אויב. עלי לומר מיד, כי הסברה כזו של המעשה תהיה לא פחות מוזרה ממנו. שני סוגי דיפלומטיה ידועים בעולם, חשאית וגלויה. כלום בחרה הממשלה בדיפלומטיה „משולבת", חשאית לגבי בני ישראל וגלויה לגבי אויבי ישראל? אדם, המגלה סודות פנימיים, לא רק צבאיים אלא גם מדיניים, לאויב — שמו מרגל, ולא דיפלומט.

נעבור מן הטענות „הנוהליות" למהות העניין. מנהל מחלקת המזרח התיכון במשרד החוץ הודיע למדינות ערב, כי ישראל מוכנה, כ„מקדמה" לשלום או כ„תשלום" עבורו, להעמיד לרשותן את נמל חיפה כנמל חפשי, להעניק להן קשר יבשתי, או זכות מעבר לתושביהן בנגב, ושלישית, לשלם „פיצויים". במלים אחרות, ישראל הודיעה לאויביה, כי היא מוכנה, עוד בטרם החלו שיחות „שלום", לשלושה וויתורים ממשיים, טריטוריאליים וכספיים. מאחר שעל נכונותה זו של ישראל נמסר בפומבי, מעל גלי האתר, יש להסיק מכך, כי הדיפלומטיה שלנו רצתה להשפיע על „דעת הקהל" הערבית. אבל באיזו כיוון מוכרחים הוויתורים המוקדמים להשפיע על המוני ערב בשטחי הכיבוש ובארצות אויב? דרושה דרגה עליונה, או תחתונה, של כסל, כדי לא להבין, כי וויתורים כאלה אינם יכולים להתפרש על ידי אויבינו אלא כאות חולשה. יודה בכך כל מי שמכיר, ולו אפילו במידה מסויימת, את הערבים ואת אופיים. רק „מומחינו" לא יתבוננו ולא ידעו. הם מנסים להשפיע על אויבינו על ידי הפגנת חוסר אונים.

אין ספק, כי שידורו הערבי של מנהל המחלקה למזרח התיכון במשרד החוץ הוא, בתכנו אף בצורתו, אחד הסקנדלים הפוליטיים הגדולים, שאירעו במדינתנו הקטנה.

את תכנית שלושת הסעיפים יש לבחון לא רק על רקע התגובה הערבית, אלא גם באספקלריה עולמית. מתי הטיל משרד החוץ את פצצתו „הערבית", האנטי־ישראלית? כדי לתת תשובה לשאלה זו, מבחינת המעצמות הגדולות, אמסור את רשות הדיבור לכתבו הלונדוני של עתון „זמנים". ערב ראש השנה פורסם בעתון הנזכר מברק, בו נאמר, בין השאר:

„לחץ אנגלו־אמריקני משותף על ישראל, כי תעשה וויתורים טריטוריאליים ואחרים לערבים, כחלק מיישוב הסכסוך במזרח התיכון, נראה כאן באופק...

משקיפים מנוסים כאן אינם מסוגלים להסביר מדוע גררה אחריה הודעת לויד (על ה„תיווך" הבריטי) רגשות אופטימיים בקרב ממשלת ישראל... מתוך מה שידוע על העמדה האנגלו אמריקנית הרשמית, מסתבר, כי מיד לאחר הבחירות לקונגרס ארצות הברית, יופעל על ישראל לחץ, כדי שתסכים לתיקונים בגבולות ולתשלום פיצויים לפליטים הערביים, בעוד שהפנייה לערבים לא תהיה יותר מאשר בקשה לחתום על חוזה שלום... רואים כאן כהצלחה רבה לדיפלומטיה האנגלו־אמריקנית, כי הערבים מוכנים עתה להכיר בעצם זכותה של ישראל להתקיים, אולם הדוקטרינה הרשמית מוסיפה להטיף, כי על ישראל לשלם עבור פריבילגיה זו... בנסיבות אלו דומה, כי דרישתה של ישראל להסכם שלום נושאת בחובה סכנות בלתי צפויות..."

אולי יזכור הקורא את ההשקפה, שהובעה במקום זה, לפני שבוע ימים, על הסכנות המדיניות שצפויות לנו, מחמת המדיניות הרשמית, מ„וועידת שלום" ישראלית־ערבית, או מוועידה משולשת, ערבית־בריטית־ישראלית. ביום הששי שעבר יעצנו לראש הממשלה שיבקש, בימי חשבון הנפש, לבל יינתן לו מבוקשו... לבל תיקרא „וועידת שלום", לה הוא מייחל זה שש שנים תמימות. לא עברו אלא ימים ספורים לאחר פרסום אזהרתנו המיוחדת, והיא אושרה במלואה על ידי כתבו של עתון, הידוע כ„מתון".

אבל לשם הוכחת הנחיצות ב„תפילת קריה" מיוחדת, לא הייתי מרשה לעצמי להביא ציטטה מעתון אחר, שעם היותה חלקית, הרי היא ארוכה למדי. הבאתי בחלקה את הכתבה החשובה של „זמנים", כדי להדגים את אווירתה של „תכנית רפאל", שהיא, כמובן, תכניתו המדינית של מר שרת. המעצמות הגדולות, מכינות לחץ על מדינת ישראל שתסכים לוויתורים טריטוריאליים למען ה„פריבילגיה" של הכרת הערבים בזכות קיומה של ישראל. מאחר שאנו לא דרשנו מאויבינו אלא את ה„פריבילגיה" הזאת, היה לחץ המעצמות כפי שהתרענו השכם והערב, לבלתי נמנע. אבל פתיחת „מערכת" הלחץ היא קרובה. הבחירות לקונגרס האמריקני, אשר בגללן הסכימו ב... לונדון וואשינגטון להמתין, תתקיימנה בעוד חמישה שבועות בלבד. על סף שנת הנוצרים החדשה אנו צלולים לעמוד בפני התקפה מדינית בבירות העולם, שכמותה לא ידענו מאז קום המדינה. ומה עושה בימים כאלה, הממשלה, שהביאתנו, על ידי מדיניות התכחשות וכסל, עד הלום? היא מטיפה להתכחש לזכויותינו; היא מרבה כסל. עוד בטרם החלו וואשינגטון ולונדון „ללחוץ", הודיעה הממשלה באזני הערבים, האמריקנים והבריטים, כי היא מוכנה לוויתורים. כמובן, הוויתורים האלה לא ייראו מספיקים לא בעיני הערבים, הדורשים את „קיומן של החלטות או"ם", ולא בידי תומכיהם מעבר לימים, המשוכנעים, כי ישראל, הזועקת ממש לשלום, חייבת לשלם מחיר רציני עבור הפריבילגיה האדירה של הכרת אויביה בעצם קיומה. גם הגנרל ריילי, שנשכח בינתיים, כי אחריו בא, בתפקיד ראש המפקחים בארץ ישראל, הגנרל בניקה ואחריו הגנרל ברנס — גם ריילי הציע בשעתו, כי ישראל „תזוז" לקוו, שיעבור „איפשהו" בין קוו התיחום הקיים ובין ה„גבול", שנקבע בהחלטת החלוקה מנובמבר 1947. כזו עלולה להיות ה„פשרה" האנגלו־אמריקנית בין הדרישות הערביות ובין חוס הדרישות של ישראל. אבל בינתיים שודרה ופורסמה ברחבי תבל תכנית שלושת הסעיפים של משרד החוץ. אויבינו ותומכיהם לא יקבלוה. אך היא באה לרמוז לאלה אף לאלה, כי ישראל מוכנה „לזוז", כי תהליך נסיגתה החל, כי הלחץ ישא פרי... אלה מדינאיך ישראל; זו הבנתם הפוליטית.

בבואנו להזהיר בפני סכנות, העולות באופק, אל נעלים עין מסכנות קרובות יותר. אחת מהן קשורה בעמדתו של הגנרל ברנס ביחס לסמכות „משקיפין".

בוועידת עתונאים ניסה ראש המשקיפים הזרים לדחות את האשמה, שהיתה כלולה בגילוי הדעת של תנועת החרות, כי המפקחים, המסיירים לאורך קווי התיחום, עוסקים למעשה בריגול צבאי. „איננו רוצים להתחקות אחרי תנועת הצבא של ישראל", אמר הגנרל ברנס, בעוד אנחנו, ולא אנשי הממשלה, האשמנוהו בגלוי, כי כל כוונתו אינה אלא „להתחקות אחרי תנועות צבאנו".

אין להניח כי הגנרל הנכרי הצליח לשכנע את מישהו בכנות הכחשתו. הוא טען, כי תפקידם של המשקיפים הוא גם למנוע התנגשויות לאורך קווי התיחום. אבל הוא עצמו קבע, בכתב הקיטרוג שלו למר המרשילד, כי מדינת ישראל „אשמה" בהתנגשויות רבות, שהן תוצאה של מעשי תגמול, המבוצעים על ידי כוחותיה המזויינים. אם הוטל על המשקיפים למנוע מעשי תגמול, שהם, לדעתו של ראש מטה המשקיפים, „בלתי נסבלים"; ואם הוא הכריז, כי אין מעשי התגמול ישראליים אלא מאורגנים, „צבאיים" — ברור, כשמש בצהרי יום, כי המשקיפים יצאו לבלוש, ורוצים להתחקות, אחרי יחידות צבא עבריות, תכניותיהן ומעשיהן. הגנרל ברנס, אם ירצה להיות כן, יודה, כי לפעולה כזו אין בשום מילון, בוודאי לא במילון צבאי, שם אחר מלבד: — ריגול.

אבל הגנרל לא רק התפלמס והתגונן; הוא גם התקיף, ואיים. ראש המפקחים הזרים טען, כי אם הם לא יורשו לסייר כאוות נפשם לאורך קווי התיחום, עלול העולם לקבל רושם כי מדינת ישראל חורשת מזימות... אין ספק, כי מרמיזה זו בוקעת חוצפה, אשר שום אורח לא היה מרשה לעצמו להשמיע בבית מארחו, ואשר שום מארח, המכבד את עצמו לא היה סובל אותה מפי אורחו. אבל אם המארח אינו מכבד את עצמו, איך יכבדהו מפקח־אורח? כל זר המדבר, בימים אלה, עם מדינת ישראל, משיא לה „עצות" ומדבר עמה בחוצפה. הגנרל ברנס אינו יוצא מן הכלל; אך ה„כלל" האומלל נקבע על ידי הקריה.

ברם, העיקר בדבריו של הגנרל ברנס הוא לא הרמז ה„פסיכולוגי", אלא המדיני. הגנרל טען, כי מועצת הבטחון של ארגון האומות המאוחדות הסמיכה את המפקחים לערוך סיורים „עצמאיים" או „סיורי מניעה", לאורך קווי התיחום. היש להבין מטענתו המשפטית, כי הוא מתכונן להביא את הסכסוך שלו עם צבא ישראל, במישרין או בעקיפין, בפני מועצת הבטחון?

אם ראש המפקחים יביא את תלונתו בפני מוסדות או"ם, אין ספק, כי לונדון וואשינגטון יתמכו בו. במועצת הבטחון, אם היא תדון במעמד המפקחים, ינתנו עשרה קולות לחיובה של ההצעה האנגלית־אמריקנית, שתבוא לאשר את עמדתו של ראש המפקחים. ההצעה הזאת לא תהיה להחלטת המועצה, רק אם מר אנדריי ווישינסקי יתנגד לה. מאחר שרוסיה הסובייטית מתייחסת בחשדנות לכל שליחי או"ם, אם הם אינם באים מן ה„מזרח", יש אמנם, יסוד להניח, כי נציגה באו"ם ישתמש ב„וטו", כדי להכשיל את הצעת ה„מערב". אבל הסכנה הממשית, בענין זה, נשקפת לנו לא מן הדיונים הפומביים אם יהיו כאלה, ליד שולחנה של מועצת הבטחון, אלא מצד אחר.

הממשלה הפסיקה את העבודות בערוץ הירדן, עוד לפני שמועצת הבטחון החלה דנה בסכסוך הישראלי — סורי, שהיה באופן פורמלי, „סכסוך סמכויות" בין הקריה ובין ראש מטה או"ם הקודם, הגנרל בניקה. הממשלה כידוע, לא חיכתה להחלטתה של מועצת הבטחון ולא למניעתה על ידי ווטו סובייטי. למה? הסיבה ידועה היום לכל. אמריקה דרשה במפגיע, כי ישראל „תכבד" את שליחי או"ם ותמלא אחרי הוראותיהם, וממשלת ישראל עשתה, כפי שנצטוותה על ידי בעלי ה„מענק". האין החזיון הזה עלול לחזור בקשר עם „סכסוך הסמכויות" החדש בין ישראל ובין מטה או"ם?

השאלה אינה תיאורטית. הממשלה הודיעה, כי היא מוכנה להיכנס למשא ומתן עם הגנרל ברנס, כדי למצוא „הסדר מתקבל על הדעת" של בעיית סיוריהם של מפקחי או"ם. ואם נזכור, מי עומד מאחורי ראש המפקחים הזרים ומי הוא, שינהל את המשא ומתן, תתקפנו חרדה ביחס למהות ה„הסדר", העומד להתקבל על דעתם של שני הצדדים כביכול. כלום אנו עומדים בפני פגיעה נוספת בריבונות ישראל שתהיה „מוסכמת", אבל לא פחות ולא יותר „מוסכמת", מאשר הפגיעות הקודמות בה? נבין את חומרת הבעייה הזאת, אם נביא שוב מן הכתבה הלונדונית של „זמנים", את הידיעה, לפיה מתכוננים האמריקנים והאנגלים לשגר לארץ ישראל אלף מפקחים. לשון אחרת: המעצמות מתכוננות להפליש למדינת ישראל, במסווה של פיקוח בין־לאומי, את הגדוד הראשון של צבא זר.

...

סכנה עוד יותר קרובה צפויה לנו משדות הקטל של המלחמה ה„זעירה". בשבועות האחרונים, כפי שכבר העירותי, הננו עדים לשפך דם חד־צדדי בארצנו. בדרום ובמזרח, התקפה רודפת התקפה, רצח בא בעקבות הרג. העם שוב התרגל לשפיכות דמים זו. ההתקפה על האוטובוס ליד מעלה העקרבים זיעזעה, — כך לפחות טענו ראשי השלטון, — את הציבור העברי. ההתנפלות על העגלה ליד בית השיקמה לא זיעזעה עוד איש. אבל הן ההבדל בין שתי התקפות הדמים אינו אלא כמותי. מבחינת הבטחון, או מבחינת המסורת המפוארת של פוגרום, אין ביניהן שום הבדל. נסע לו אוטובוס בדרך המלך, בתוך המדינה העברית, ונוסעיו נשחטו; עגלה עשתה דרכה בתוככי המדינה ויושביה הותקפו מן המארב, נהרגו ונפצעו. „מי שם"? נשאלו איכרי בית השיקמה. „יהודים" השיבו וקיבלו — אש. עד לכך הגענו; יהודי, האומר במדינתו, כי יהודי הוא, מקבל כדורי מוות. הן התפארנו, במשך דורותיים, כי בארץ ישראל לא יסתירו עוד יהודים את יהדותם, אלא ישאוה בגאווה? איכרי בית השיקמה „הכריזו" על יהדותם; והכרזתם הורידתם שאולה — במדינתם.

דם בדרכי הדרום, דם בהרי יהודה. אבל בבתי ישראל, יתמות לילדינו, שכול להורינו. אין קץ לשפיכות הדמים. מחוץ תשכל חרב. בכפרים אימה, בדרכים מוות. נלחמנו ונתנו קרבנות, לאין שעור וללא שיעור, כדי שיהודי לא יפחד, לא „יפוגרם" עוד. אבל תחת שלטון „רודף שלום" זה הגענו לכך, כי ניטלה מאזרחינו חרות החרויות, היא החרות מפחד.

בקשר עם מאורעות הימים האחרונים, הריני רוצה לשאול בפומבי את שר הבטחון, אם הוא השלים עם קוו ה„הבלגה", שהוטל על צבאנו על ידי ראש הממשלה, בעקבות הלחץ הזר. אין זה סוד, כי שר הבטחון דוגל בשיטת [illegible], כידוע, אינה דרכנו. הסברנו: [illegible] הותר, כי ה„תגובה" בימים אלה לא תשים קץ לשפיכות הדמים. אחרים הימים; ואחר, מוכרח להיות ה„אקטיביזם". אולם, בדחותנו את התגמול כפתרון, הדגשנו תמיד, כי אין דבר איום יותר לישראל מאשר שפך דם חד צדדי.

בעוד ראש הממשלה דחה אף את דעתנו זו, הזדהה עמה שר הבטחון. במחצית השנה האחרונה היו „תגובות" כפי הנראה, [illegible] לשר החוץ ברירה אלא להשלים עמן. מה קרה בשבועות האחרונים? ידוע, כי וואשינגטון לחצה על הממשלה, שתפסיק את מערכת „התגובות"; ומר שרת, כדרכו, נכנע ללחץ הזה. אבל כלום החליט שר הבטחון להיכנע לראש הממשלה בענין, שהוא, ללא ספק, [illegible] ביותר במדיניות הבטחון, כפי שהיא נראית על ידי הממונה עליה? עד עתה [illegible] כפי שמר שרת נכנע למר דאלס, כן נכנע מר לבון למר שרת. אבל השאלה, שהננו חייב להציג לשר הבטחון בפומבי, היא, אם הוא, הדוגל בתגמול, [illegible] עצמו להיות שר ההבלגה בישראל?